
Metsähallinnon tehostamistie johti Osaran aukeille

Antti Parpola: "Uinuvat metsävaramme käytön piiriin". Valtionmetsien käytön suuri murros 1939–1970. Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitoksen julkaisuja 18. Helsingin yliopisto 2014. 172 s. ISBN 978-952-10-9133-9.

Antti Parpolan väitöskirja on tulkinta siitä, miten ja miksi valtion metsiä hallinnoinut metsähallitus muutti toimintaansa toisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen vuosina 1939–1970. Tänä ajanjaksona Itä- ja Pohjois-Suomen valtion metsät liitettiin osaksi teollista puunhankintaa. Metsähallitus haavitteli tehokkuuden nimissä liikelaitoksen asemaa. Itse metsästä ja metsän käytöstä ei kirjassa kerrota, joten havumetsän tuoksua, lehtipuiden kahinaa tai sammalpeiton tuntua et siitä löydä, miehistä sikarin haju sitäkin enemmän. Metsä on pysynyt miesten valtakuntana, ja myös tämä metsäaiheinen kirja on kovin miehinen, yhtään naista ei tekstissä mainita.

Tutkimuskirjallisuuden puolelta löytyy kymmenkunta naisen kirjoittamaa tai toimittamaa teosta. Tutkimuksessa vilahtelevat kym-

menet miehet jäävät tosin hekin kasvottomiksi, sillä lyhyitä kuvauksia, kuka kukin oli, ei kirjasta löydy. Ajanjakso talvisodasta luonnon-suojeluvuoteen 1970 saakka on pitkä. Tänä aikana Suomi muuttui agraarisesta maasta teolliseksi palveluyhteiskunnaksi. Erityisesti 1960-luku oli suurten yhteiskunnallisten muutosten vuosikymmen. Myös metsien käsittelyssä tapahtui paljon, ja metsäluonto mullistui.

Parpola sivuuttaa metsien muut kuin teolliset käyttömuodot ja toteaa valtion metsien olleen suurelta osin käyttämätön resurssi, jota oli mahdollista käyttää yhteiskunnan tarpeiden mukaan. Sodan aikana se tarkoitti energiaa ja sodan jälkeen puun teollista käyttöä. Valtion metsien varaan suunniteltiin pääpaino asuttamisessa ja sittemmin erilaisissa suojelutavoitteissa. Valtion metsät olivat usein tasapainottava tekijä yksityisten metsien ja metsäteollisuuden metsien välillä. Milloin teollisuuden ei onnistunut hankkia puuta yksityismetsistä, sen katseet kääntyivät omien metsävarojen ohella valtion metsiä tai vaihteoisesti tuontipuuhun.

Antti Parpola ei juuri taustoita puutavaran kysynnän voimakasta kasvua ja siihen liittyntä suomalaisen puunjalostusteollisuuden rakenteen muutosta. Toisen maailmansodan jälkeinen ja aina 1970-luvulle saakka jatkunut Euroopan talouskasvu hyödytti Suomea, joka markkinoi Euroopan yhdentymälle talousalueelle tuotensa. Kaikenlaisen puutavaran kysyntä oli vahvaa, mutta erityisen voimakasta se oli käsitellyn puun kohdalla. Suomen puunjalostusteollisuudessa alkoi 1950-luvun lopulla laajennuskausi. Kun Suomessa tuolloin puhuttiin teollistamisesta, ei ollut lainkaan samaa, teollistiko maata yksityinen vai valtion teollisuus. Toinen edusti toisen mielestä sosialismia, ja toinen katsoi puoltavansa koko kansan etua.

Parpola ei sido kirjaansa kansainväliseen tutkimuskeskusteluun eikä teoretisoi tutkimustaan. Tiivistelmästä selviää, että hän tarkastelee resurssipuhetta. Työ lähestyy näin vääjäämättä diskurssianalyysia. Puhuntaan viitataan pitkän kirjaan, mutta viittaukset jäävät esimerkinomaisiksi. Tekijä etsii vastaukset esittämiinsä kysymyksiin pääosin metsähallinnon itsensä tuottamista asiakirjoista. Hän hyödyntää aikalaiskirjallisuutta, joitain sanomalehtiä ja tutkimuskirjallisuutta, mutta ei kerro niistä periaatteista, joilla nämä on valittu, tai miten hän on ne lukenut.

Nopea kirjallisuushaku osoittaa Parpolan käyttäneen vain osaa keskeisten toimijoiden kirjoituksista. Pelkkä Silva Fennican läpikäyminen olisi auttanut hahmottamaan monipuolisemmin muutoksia. Jostain syystä tekijä on käyttänyt maalaisliitolta vain vuoden 1950 puolueohjelmaa, vaikka ohjelmia tehtiin vuosina 1932, 1944, 1962 ja 1968 (Keskusta); SDP:ltä on mukana vuoden 1969 ohjelma, mutta ei vuoden 1952 ohjelmaa. *Suomen Luonto* -lehdestä on siteerattu muutamia numeroita. Lähdeluettelosta puuttuvat *Lapin Kansa*, *Metsähallituksen tiedonanto-lehti*, *Suomen puu* ja *Metsälehti*, joihin on viitattu. Kirjallisuuden jako aikalaiskirjallisuuteen ja tutkimuskirjallisuuteen on epämääräinen. Metsähallituksen historioista vuonna 1934 ilmestynyt Martti Hertzin teos on aikalaiskirjoituksessa, mutta tutkimusaikana ilmestynyt Erkki Laitakarin kirja (1960) on tutkimuskirjallisuudessa. Aikalaiskirjallisuuteen mahtuu erilaisia artikkeleita aikakausjulkaisuista käsikirjoituksiin. Julkaisut eivät noudata vuosijärjestystä. Listalta puuttuu keskeisiä teoksia, kuten Urho Kekkosen *Onko maallamme varaa vaurastua?* (1952). Kirjallisuusluettelosta puuttuu useita kirjoja, joita työssä on käytetty, ja toisaalta käytettyjen teosten tiedot on osin huolimattomasti kirjattu.

Kirjan ainoa kartta on otettu tekijän aiemmasta kirjasta. Kartat pitäisi laatia jokaista teosta varten erikseen ja kunkin kirjan tarkoitusta varten. Kirjan neljä kuviota eivät noudata annettua ajanjaksoa. Tekijä on käyttänyt piirto-ohjelmaa, joka ottaa kuvioihin myös vuodet, joilta dataa ei ole. Näin kuvioihin tulee vääristymä, joka heijastuu vääjäämättä siitä tehtävään tulkinnaan.

Virheistään huolimatta teos on hyvin kirjoitettu. Tekijän omat arvot tulevat sanavalinnoissa joskus tahattomasta – mutta ei häiritsevästi – esille. Metaforat ovat ongelmallisia. Pajatson tyhjennys, joka vielä 1900-luvun lopulla oli hauska ilmaus, ei enää 2010-luvun lukijassa herätä samaa ihastusta.

Tutkimusta vie arkistoaines ja se antaa tuloksen, jonka mukaan metsähallituksen keskeiset metsänhoitajat muuttivat aktiivisesti ja omaehtoisesti keskusviraston toimintaa puunkorjuun tehostamisen suuntaan siinä määrin, että metsän uudistaminen jäi toissijaiseksi tavoitteeksi. Seurauksena oli valtionmetsien puuston väheneminen ja kasvun hidastuminen 1950-luvulla. Tutkimustuloksena on lopulta metsähallituksen johdon oma tulkinta tapahtuneesta ja laitoksen sopeutumisesta muutokseen. Selitykseksi tapahtuneelle Parpola antaa sotavuosina syntyneen hallinnollisen ja talouspoliittisen kulttuurin, joka hänen mukaansa suosi nopeita ja itsenäisiä hallinnollisia toimijoita ja luonnonresurssien tehokasta käyttöä. Tämän seurauksena metsienkäyttö yksipuolistui, mikä puolestaan johti myöhemmin metsien käyttöä koskeviin ristiriitoihin muiden metsänkävijöiden kanssa.

Parpolan väitöskirjan parasta antia on metsähallituksen uuden hallintokulttuurin vertaus ASON, Sotevan ja Itä-Karjalan sotilashallinnossa noudatettuun toimintakulttuuriin. Samankaltaisuus johtui toisilleen tutuista henkilöistä, jotka

luottivat tosiinsa ja olivat lisäksi so-tilaallisessa käskysuhteessa. Miehet tekivät nopeita ratkaisuja tilanteessa, jossa toimien laillisuuden pohdinta oli toissijainen kysymys. Tehokkuuden nimissä tehty päätöksenteko liikkui osin harmaalla alueella. Parpola on tulkinnoissaan turhan varovainen, eikä vie päätelmiään loppuun. Monin paikoin hän jättää argumentaationsa vaajaaksi.

Parpolan väitöskirja perustuu pitkälti niin lähteiden, tutkimuskirjallisuuden, haastattelujen kuin käsittelytapansakin puolesta hänen Veijo Åbergin kanssa vuonna 2009 julkaisemaan tutkimukseen *Metsävaltio: Metsähallitus ja Suomi 1859–2009*. Kyseessä on kuitenkin erillinen, uudelleen kirjoitettu teos. Parpola on lähtenyt syventämään kysymystä metsähallinnossa tapahtuneesta hallintokulttuurin muutoksesta ja niistä ratkaisuista, jotka johtivat Pohjois- ja Itä-Suomen valtion metsien laajoihin hakkuisiin sekä niin kutsuttujen Osaran aukeiden syntyyn. Kirja herättää pakosta kysymyksen aiemmin julkaistujen tai toisiin tarkoituksiin tehtyjen monografioiden sopivuudesta väitöskirjaksi. Kysymys on ajankohtainen historiatieteessä, jossa ei ole ollut tapana väitellä aiemmin julkaistujen artikkeleiden ja niitä sitovan johdantoluvun kanssa nippu- eli artikkeliväitöskirjalla. Vastaako tieteelliseksi katsottava monografia artikkeliväitöskirjaa ja millaisin täydennyksin?

FT, DOSENTTI ISMO BJÖRN
ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO